

פרשת משפטים (תשפ"ב)

ואל משה אמר עלה אל ה' (כ"ד, א')

עין ברש"י שזה היה ביום ד' סיון, ובפסוק ג' כתיב ויספר משה לעם את כל דברי ה' ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, ופירש רש"י שסיפר לבני ישראל בו ביום דהיינו יום ד'. ולכאורה קשה, דבפרשת יתרו כתיב (י"ט, ח') ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה', וכתב רש"י שם שמשה השיב לה' ביום המחרת שהוא ג' סיון בבוקר. עוד קשה, דבפרשת יתרו פסוק ט' כתיב שנית ויגד משה את דברי העם אל ה', וברש"י מבואר שזה היה ביום ד' סיון, וצריך להבין למה עלה משה עוד הפעם אל ה' ביום ד' להגיד את דברי העם מאחר שכבר עלה ביום ג' כדאמרין לעיל. ורש"י כתב שמשה אמר להקב"ה ביום ד' רצונו לראות את מלכינו, אבל לא נתפרש מה אמר הקב"ה לבני ישראל שלזה נצרכה תשובה זאת. והרשב"ם מפרש שהגם שהתורה כתבה שתי פעמים שמשה רבינו עלה אל ה', אבל באמת לא עלה אלא פעם אחת ביום ד', ומה שאמר בפסוק ח' וישב משה אל ה' ובפסוק ט' ויגד משה אל ה', שניהם היו רק ביום ד'. אבל לפי רש"י שאמר שפסוק ח' היה ביום ג' ומשה עלה אל ה' שתי פעמים צריך להבין למה היה צריך משה לעלות אל ה' ביום ג' וביום ד'.

והנה, יש לדקדק דבפרשת משפטים (כ"ד, ג') ג' כתיב ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה', ויען העם כל אשר דבר ה' נעשה, ומשמע שמשה מדבר אל כל העם, אבל לעיל בפרשת יתרו כתיב (י"ט, ז') ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה', ומשמע שדיבר רק עם הזקנים, ומיד אחר כך בפסוק ח' כתיב ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה. ולכאורה משמע שתשובה זו של כל אשר דבר ה' נעשה היה מהזקנים ולא מבני ישראל, דלא כתיב שדיברו הזקנים אל העם, ורק בפרשת משפטים דיבר משה אל כל ישראל.

ולפי זה יש לתרץ קושייתנו, דמשה עלה אל ה' ביום ג' ואמר שהזקנים אומרים כל אשר דבר ה' נעשה כמו שמשמע בפרשת יתרו פסוק ז' שמשה דיבר רק אל הזקנים. וביום ד' דיבר משה לבני ישראל כמו שכתב בפרשת משפטים ואחר כך עלה אל ה' ביום ד' לומר שבני ישראל גם כן אומרים כל אשר דבר ה' נעשה, ולכן נזכר בפרשת יתרו שמשה עלה אל ה' ביום ג' וביום ד', בפעם הראשונה להשיב מה שאמרו הזקנים ופעם השניה להשיב את דברי בני ישראל. (ב.מ.)

פרשת משפטים (תשפ"ב)

ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם (כ"א, ו')

ע"י ברש"י שפירש עד היובל. ויש רמז לזה שהגימטריה במספר קטן של ורצע את אזנו היא ארבעים ושמונה, והגימטריה במספר קטן של ועבדו עד יובל היא גם כן ארבעים ושמונה. (מ.מ.)

וכי יכה איש את עין עבדו לחפשי ישלחנו תחת עינו (כ"א, כ"ו)

החתם סופר על התורה מביא חקירה מהריב"ש אם גם כשהעבד התחיל לריב ולהתקוטט עם רבו עד שנתכעס והכהו, ושיחת עינו או שינו חייב לשחררו. ופשט החתם סופר מדברי הגמרא במסכת ברכות (ה', א') יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם קל וחומר משן ועין שעבד יוצא בהן לחירות, יסורין שהן ממרקין כל גופו של אדם לא כל שכן. ואיתא במס' שבת (נ"ה, א') אין יסורין בלא עון, נמצא שאנו בעצמנו גורמין היסורין ואף על פי כן מתכפרין העונות, כמו כן בעבד אף על פי שהוא גרם שהכהו רבו, חייב רבו לשחררו.

ולענ"ד אין זה ראייה, דכונת העבד הוא להכעיס את אדונו כדי שיצא לחירות, אבל אצלינו הגם שעון הוא מזיד, אין רצוננו להכעיס להקב"ה, ובאם היה החוטא יודע בשעת עשיית העון את הייסורים שיבואו לו על ידי עון זה בודאי היה נמנע מלעשותו, אך יצר הרע מפתהו עד שמשכח ממנו את החשבון האמיתי. ועל כן יסורין בדין שימרקו עונותינו, אבל עבד המתחיל להתקוטט עם אדונו רק בשביל שיכנו בעין או שן אינו בדין שיצא לחירות בשביל זה ואינו דומה ליסורין שממרקין עונותיו של אדם. וראיה לזה מהא דאיתא במסכת בבא קמא (ד', א') העבד שהדליק את הגדיש אין האדון חייב לשלם, דאם אי אתה אומר כן, שמא יקניטנו אדונו וילך וידליק גדישים ונמצא מחייב לרבו אלף דינר בכל יום. חז"ן שחשו לתקנת האדון אפילו באדון שהקניט לעבדו, קל וחומר היכא דהקניט העבד לאדונו שנחוש לתקנתו של האדון, דאם לא כן יקניטנו העבד בכל יום כדי שיכנו בעין או שן ויוכרח לשחררו, כן נראה לע"ד. (בן לאשרי)

אני לדודי